

شاخصهای یک وزیر مقتدر

امیرعباس میرزاخانی

بیش از دو ماه است که سیدابراهیم ریسی به عنوان رییسجمهوری مشغول به کار است و از طرفی، یک ماه و نیم هم قبل از ورود به پاستور، پیروزیاش در انتخابات سیزدهم مسجل شده بود؛ به عبارتی بیش از سه ماه و نیم است که ریسی از جایگاه جدید خود خبر داشته است، اما با این وجود، وزارت آموزش و پرورش که از نظر بسیاری از افراد، مهم‌ترین وزارتخانه فرهنگساز کشور است، بدون وزیر اداره می‌شود. هنگامی که دولت سیزدهم با شعار «دولت مردمی-ایران قوی» آغاز به کار کرد، قاطبه فرهنگیان منتظر معرفی چهره شاخص و توانمند برای تصدی مقام وزارت آموزش و پرورش برای عضویت در کابینه دولت بودند که با معرفی گزینه پیشنهادی دولت

-باغگلی- تقریباً بخش زیادی از حامیان ابراهیم ریسی نیز ناامید شدند. این رویداد با عدم رای اعتماد بهارستانی‌ها منجر به معرفی سرپرست برای این وزارتخانه شد و اکنون این دستگاه فرهنگساز کشور تنها وزارتخانه‌ای است که وزیر ندارد. در این یادداشت می‌کوشم به این سوالات پاسخ دهم که در واقع چه افرادی با چه معیارهایی کاندیداهای مناسبی برای تصدی وزارت آموزش و پرورش هستند؟ به عقیده عموم کارشناسان و نخبگان، نهاد تعلیم و تربیت از بدو تاسیس در ایران تاکنون با دو مشکل مهم مدیریتی و ریشه‌ای مواجه بوده است: عمر کوتاه مدیریت‌ها و ابهام در شاخصهای مدیریتی؛ از بدو تاسیس وزارت آموزش و پرورش تاکنون 168 سال می‌گذرد؛ کوتاه بودن عمر مدیریت وزرا؛ مشکل تاریخی و ریشه ناکامی‌های این وزارت محسوب می‌شود و از آن زمان تاکنون 106 دوره وزارتی طی شده است که 29 دوره مربوط به عصر قاجار، 67 دوره مربوط به عصر پهلوی و 15 دوره مربوط به زمان جمهوری اسلامی است. اما چون برخی وزرا در دوره‌های زمانی مختلف و طی چند نوبت این مسوولیت را برعهده گرفته‌اند...

وزارت آموزش و پرورش تا امروز، 56 وزیر آموزش و پرورش به خود دیده است که اولین آنها اعتضادالسلطنه یکی از پسران فتحعلی‌شاه و آخرین آنها محسن حاجی‌میرزایی در دولت دوازدهم است. با توجه به 106 دوره وزارت، میانگین تصدی پست وزارت برای هر وزیر، از ابتدا تاکنون 1.9 سال بوده است. این میانگین در عصر قاجار برای هر وزیر

2.5 سال، در عصر پهلوي 10 ماه و در عصر جمهوري اسلامي 2.8 سال است.

مشاهده میانگین عمر 1.9 ساله و حتی اوج آن عمر 2.8 ساله وزارت پس از پیروزی انقلاب اسلامی، برای وزارتخانه‌ای که به اقتضای ماهیت و وظایف محوله‌اش، نیازمند برنامه‌ریزی‌های بلندمدت، سرمایه‌گذاری و صبوری بسیار در اجرای اصولی آنها برای نیل به محصولات تربیتی قابل قبول است، یک ضعف ریشه‌ای محسوب می‌شود. عمر کوتاه مدیریت‌ها موجب شده که وزارت آموزش و پرورش به جای برنامه بلندمدت، دچار ناکامی‌های بلندمدت باشد. در حالی که از سال 1360، تمامی دولت‌ها عمر هشت ساله داشته‌اند، اما میانگین 2.8 ساله وزارت آموزش و پرورش نشان می‌دهد که هر کدام به‌طور متوسط دو تا سه وزیر آموزش و پرورش را تجربه کرده‌اند؛ دولت‌های هفتم و هشتم دو وزیر آموزش و پرورش را تجربه کرده است و در طول هشت سال دولت مرحوم هاشمی‌رفسنجانی فقط یک وزیر آموزش و پرورش - دکتر نجفی- عهده‌دار این سمت بوده است. عمر کوتاه وزارت‌ها در کنار نفوذ عمیق جریان‌های سیاسی و سهم‌خواهی جناح‌های قدرتمند در انتخابات، به ویژه در دو دهه گذشته و همچنین رشد تورم و کاهش قدرت خرید معلمان به شدت شرایط این وزارتخانه را تحت تاثیر قرار داده و مدارس را با بحران‌های جدی در اداره مدرسه، کیفیت و انگیزش نیروی انسانی و نیز مواجهه با مشکلات عمیق آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان مواجه کرده است. بررسی شاخص‌های موثر افراد دارای صلاحیت: با نگاهی به سنوات خدمتی وزرای آموزش و پرورش پس از پیروزی انقلاب اسلامی و از بررسی ویژگی‌های وزیران انتخابی این‌گونه به نظر می‌رسد که شاخص‌های انتخاب این افراد به دو بخش شاخص‌های «مشترک» و «تخصصی» تقسیم می‌شود. در بخش شاخص‌های مشترک، اعتقادات مذهبی و سوابق سیاسی-انقلابی مورد توجه بوده است. با این تفاوت که هر اندازه از سال‌های اول انقلاب فاصله می‌گیریم، با توجه به سن وزرا، سوابق انقلابی و مبارزاتی کم‌رنگ‌تر ولی اعتقادات مذهبی و مواضع سیاسی شاخص پررنگ‌تری می‌شود. در سنجش شاخص‌های تخصصی می‌توان به پیشینه شغلی، نوع تخصص و تحصیلات دانشگاهی وزرا توجه کرد که از این رو شاید کمی شاخص‌ها قابلیت اندازه‌گیری و نتیجه‌گیری مطلوب‌تری نسبت به قبل داشته باشد.

در چالش برای بررسی کارنامه هر یک از وزیران آموزش و پرورش دو نکته مهم وجود دارد: نخست آنکه، اصول ارزیابی روشنی از دستاوردهای دوره وزارت هر یک از وزرا انجام نشده یا منتشر نشده است. بنابراین اظهارنظر دقیق و مبتنی بر یافته‌های پژوهشی در این باره چندان امکان‌پذیر نیست. با توجه به بررسی کارنامه عملکردی وزرا براساس شاخص‌های مشترک و تخصصی به این نتیجه می‌رسیم که هیچ‌یک

